

עולת ראובן על פרשת השבוע מס' 68

פרשת לך - לך - פ"ד דה"נ י"ם: 5:19 צאת השבת י"ם: 6:31 רבינו תם לח': 7:10

לע"נ אמו"ר הר' ראובן בן שמואל זצ"ל
ולע"נ מו"ח הר' יצחק ברוך בן אברהם הכהן זצ"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

העלון מוקדש לע"נ כל הנרצחים במלחמת חרבות ברזל (שמ"ע ע"ה) הי"ד
תהא נשמתם צרורה בצרור החיים
ולרפואת כל הפצועים ולהצלחת כל כלל ישראל הנמצאים בעורף ובכל מקום

בראשית יג, טז

"ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה":
ובהמשך (טו, ה) נאמר, "ויוצא את החוצה, ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אותם, ויאמר לו כה
יהיה זרעך": ולכאורה יש להבין מדוע במקום אחד המשילים כעפר ובמקום אחר המשילים ככוכבי השמים.
וצריך לומר, שהקב"ה נתן לאברהם את ב' המעלות, שמצד אחד יהיו בניו כמו עפר הארץ שהוא קרוב, וזה מסמל שגם
בני אברהם יהיו קרובים, אבל מאידך אין בעפר חשיבות, ולכן אמר ה' שיהיו גם ככוכבי השמים שמזהירים הם כזוהר
הרקיע, וגם בזה לבד לא היה די משום שזה רחוק ולכן הוצרכו ב' המעלות.

בראשית טו, ו

"והאמין בה' ויחשבה לו צדקה":

וברש"י לא שאל לו אות על זאת (שהשם ירבה זרעו ככוכבי השמים), אבל על ירושת הארץ שאל לו אות, ואמר לו "במה
אדע (כי אירשנה)". והנה ידוע ששאלה זו ששאל אברהם אבינו גרמה שנשתעבדו בניו במצרים ארבע מאות שנה.
ויש לברר באמת מדוע כשהשם הבטיח לו שיהיה לו זרע ככוכבי השמים האמין בה' ויחשבה לו צדקה, ואילו על זכייתו
בארץ ישראל לא האמין בה'. וביותר יש להקשות, שהרי מסברא להבטחת ה' שיהיה לו זרע ככוכבי השמים יותר קשה
להאמין. משום שהוא היה בן מאה שנה, ואילו על ירושת ארץ ישראל אין שום סיבה מיוחדת לא להאמין?
וצריך לומר, שהרי ארץ ישראל נקנית ביסורין (ברכות ה.), ואברהם אבינו על אף כל היסורים שעבר שגם לא היו לו
ילדים הרבה שנים, וגם כל מה שהיה לו עם שרה שלקחו אותה פרעה ואבימלך וכן כל הנסיונות שהעמידם בו הקב"ה
עדיין לא האמין אברהם אבינו שקיבל מספיק יסורים בשביל לקבל את ארץ ישראל, אבל כלפי ההבטחה שהקב"ה
יעשה אותו לגוי גדול לא היו לו ספיקות, מכיון שזה הוא כבר הבטיח לו, שכשאמר לו "לך לך מארצך" אמר לו גם כן
"ואעשך לגוי גדול" לכן בזה ודאי האמין בה'.

בראשית טו, ח

"ויאמר ה' אלקים במה אדע כי אירשנה":

בגמרא נדרים דף ל"ב ע"א מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו ארבע מאות שנה מפני שעשה אנגריא
בתלמידי חכמים וכו'.

וכתב הרא"ש מפני שעשה אנגריא גרם לו להיות נופל ב"במה אדע" [והיינו שמבואר בגמרא ששעבוד מצרים הוא
עונש על שאברהם אבינו השתמש בתלמידי חכמים לצורך המלחמה בארבעת המלכים ומחדש כאן הרא"ש, שבאמת
על דבר זה עצמו לא נענש בשעבוד מצרים, רק נענש בזה שנשל בלשונו וביקש את מה' שיבטיחנו על ירושת הארץ,
ולגודל מדרגתו היה זה חסרון באמונה ואז נגזר על זרעו גלות ושעבוד של ארבע מאות שנה].
ומקשה זקני בעל החלב חיים (רבי חיי טייב לא מת) זיע"א, שדבריו סותרים את דבריו בפרק הבא על יבמות (יבמות
פרק ו') שכתב שם (סימן י"ב) דשאלתו במה אדע היתה קודם למלחמת המלכים [והיינו שבמסכת יבמות כתב הרא"ש
שמה ששאל מאת ה' אות על ירושת הארץ היה לפני המלחמה שנלחם עם המלכים שבה נשתמש בתלמידי חכמים].
וממשיך, וכן כתבו התוס' בפרק קמא דברכות דף ז' (ע"ב ד"ה לא) גבי הא דאמרין שם מיום שברא הקב"ה את עולמו
לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם אבינו וקראו אדון שנאמר (בראשית טו, ח) ויאמר ה' במה אדע כי
אירשנה, וכתב התוס' דבמה אדע היא קודם פרשת ה' אלקים (הן לי) לא נתת לי זרע, והביאו ראיה מסדר עולם, ואם כן
איך שייך לומר שמה שעשה אנגריא הוא שגרם לו להיות נופל בבמה אדע? [והיינו שגם התוספות במסכת ברכות
הוכיחו מסדר עולם (המיוחס לרבי יוסי), שמה שאמר במה אדע כי אירשנה היה זה לפני הפרשה שהבטיחו שיהיה לו
בן שיירשנו, והגביה אותו מעל הכוכבים ואמר לו כה יהיה זרעך, שהרי בשתי הפרשיות קרא להקב"ה אדון, והגמרא מן
הסתם הביאה את הפעם הראשונה, שכן רוצה להראות שהוא הראשון שקרא לה' כך, ואיך זה מתיישב עם דברי
הרא"ש כאן שמלחמת המלכים קדמה לברית בין הבתרים].

ממשלי המגיד מדובנא

בראשית טו, א "אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד":

ובמדרש - לפי שהיה אברם מתפחד ואומר ירדתי לכבשן האש וניצלתי, ירדתי למלחמת המלכים וניצלתי, תאמר
שקיבלתי שכרי בעולם הזה. אמר לו הקב"ה אל תירא אנכי מגן לך, כל מה שעשיתי עמך חנים עשיתי עמך, אבל שכרך
מתוקן לעתיד לבוא.

ומקשה המגיד מדובנא - מדוע באמת קיבל אברהם ניסים רבים בחינם?

וביאר ע"פ המשל הבא - אדם שמחפש עבודה הגיע למנהל בית עסק ואמר לו אני זקוק למשכורת כדי להתקיים תוכל להעסיק אותי? אמר לו המנהל אני זקוק לעובד כמוך בדיוק היכנס ונדבר. וכך נתן לו לעבוד והגיש לפניו רשימת מטלות ואמר לו "בדף זה רשומות כל המטלות שאני זקוק להם ממך אבל מאחר ואיני מכיר איני יכול לדעת אם תעמוד במשימות האלו והאם אתה עובד מספיק נאמן". "לפיכך תעבוד בתקופה הקרובה אצלי בחינם. לא תקבל משכורת, וככה אבדוק האם אתה ראוי לעבוד אצלי". וכעבור שבוע - אומר העובד לאדונו "תודה על כל הטוב והשפע שאתה נותן, אפילו שאני עובד בחנם". ואז אומר לו המנהל "מהיום כיון שאתה עובד טוב ואתה עושה את כל הדרישות שאני מבקש אתה לא רק תקבל אוכל ומקום לישון אלא כבר תתחיל לקבל ממני משכורת". "ואתן לך שוב דף מטלות עם כל הדברים שאני רוצה ונקבע בינינו הסכם, אתה תתחייב לעבוד בשבילי, ואני אתחייב למשכורת ומזון בשבילך". ואז אומר העובד, "אני פוחד שמעכשיו לא אזכה לאוכל ומקום לישון כמו שהיה עד היום. כי תנכה זאת ממשכורתי כגמול על התקופה שנתת לי לאכול וללון פה בחינם". השיב לו המנהל - "אל תדאג, אתה התאמצת מאד בשבילי בחינם, ועל כן כל הטוב שנתתי לך הוא על תקופה זו, ומעכשיו האוכל והמקום לישון יהיו בתמורה לעבודה אצלי, ויהיו חלק מהמשכורת".

אומר המגיד את הנמשל - שאברהם אינו קיבל ניסים בחינם, משום שעד עכשיו הכיר את הבורא והיה בן שלוש שנים בלבד, ומכיון שזה היה בלי ציווי של ה' קיבל על כך ניסים בחינם, אבל בהמשך שה' כרת ברית עם אברהם ואז פחד אברהם שאולי כל הניסים שה' עשה עימו עד עכשיו ינוכו לו משכר מצוותיו. ענה לו ה' מה שנתתי לך עד עכשיו היה בחינם. אבל מעכשיו כמה שתאמץ בשבילי אני אתאמץ בשבילך כמו שכתוב בפסוק "ואתנה בריתי ביני ובינך".

סיפור לשבת לרגל המצב הקשה השורר בארה"ק

הגראף פוטוצקי, בנו של אחד מאצילי פולין, נשלח ע"י הוריו לפריז, ללמוד באוניברסיטה, ולהשתלם במדעי החכמה, אולם לאחר שהכיר את בוראו עבר לאמשטרדם והתגיר שם, עד שהגיע לוויילנא. את מושבו קבע באחד מבתי המדרש, "הקלויז", תוך ניתוק מלא מכל הבלי העולם הזה, והנשים הצדקניות דאגו גם לצעיר שהצטרף מקרוב לחובשי בית המדרש, וצירפו אותו ואוכלי לחמם, הלא הם "הפרושים" שאינם יוצאים מאהלה של תורה. לאחר שנתפס למלכות בעטיה של הלשנה, עמד הגראף הצעיר על דעתו והכרתו, שדת ישראל היא דת האמת, בהדגישו שהוא נכון לכל התוצאות הכרוכות בכך. שיחות ממושכות התנהלו בינו ובין הוריו ויתר בני משפחתו, וכיון שלא נענה להם הועבר הצעיר התקיף באמונתו, לטיפול האינקביזיטורי של הכנסייה הקתולית.

מאמצי השכנוע והשידולים שלא נשאו פרי, פיננו את מקומם לעינויים אכזריים, והצעיר פוטוצקי, שלא גילה נכונות כל שהיא לחזור בו, נידון למיתה, ואף נקבע המועד שבו יועלה על המוקד במעמד פומבי, בכיכר המרכזית של וילנא. שלוחי הכנסייה לא חדלו להתעלל בו, ובתקופת הביניים, עד היום שנקבע להוצאתו להורג, הוסיפו לשדל אותו על מנת להחזירו "למוטב", אולם הצעיר האמיץ עמד בגבורה על דעתו.

השמועות על עמידתו האיתנה של הגראף פוטוצקי חדרו אל מעבר לחומות הכלא, עד שהגיעו לבתי המדרש. הגר"א, שהתרגש למשמע מסירותו של גר הצדק, שיגר לו את עידודו ואיחוליו להחזיק מעמד, אף הביע נכונות להפעיל את את כחו האלוקי להשתמש בשמות הקודש, על פי סודות הקבלה ולהציל את פוטוצקי מידי מעניו, אולם כשנמסרו הדברים לצעיר האמיץ דחה את ההצעה ואמר: "מאז הכרתי את אלוקי אמת - אני מתפלל מתי תגיע מצוה זו של קידוש השם לידי, ואין ברצוני לוותר עליה, תמורת הצלת הגוף לשנות חלדי עלי אדמות".

לפי מסורת אחת ביקר הגר"א בכלאו, ומצאו יושב ודואג "מה תדאג - פנה אליו הגר"א מוילנא - הרי תוך ימים אחדים תגיע למדרגה עליונה, שרבי עקיבא נשא אליה את נפשו והתפלל מתי תגיע מצוה זו לידו. תעבור לעולם שכולו טוב, ומקומך שמור בהיכלם של מקדשי שם שמים ברבים!".

"צר לי כי אין לי יחוס אבות - השיב לו פוטוצקי - הורי הנכריים במרדם עומדים, והם מסרבים להכיר את בוראם".

"אני ראשון ואני אחרון אמר ה', והקב"ה הוא אביהם של מחוסרי ייחוס" - ניחם אותו הגר"א, והגראף הצעיר נתעודד ברוחו, והמשיך בהתכוננותו הנפשית לקדש את השם.... וכך מסר את נפשו הגראף פוטוצקי על קידוש שם שמים ברבים.

(מתוך הספר - הגאון החסיד מוילנא)

לאחר מכן, נולד תינוק לאישה אחת בוילנא ואחרי הברית התינוק נפטר, וי"א אחרי שנתיים נפטר ובאו לגאון מוילנא שהיא בוכה מאוד וקשה לה. ואמר הגר"א מוילנא זיע"א שהתינוק היה ניצוץ של הגראף פוטוצקי, שהוא לא נימול בזמנו מאז שחזר בתשובה, והתינוק בא לתקן את נשמתו על הזמן הזה.

שבת שלום ומבורך
ואגוטען שבת!

התנצלות - השבוע לא עבד המחשב שבו הותכנה עם העמוד הקבוע לכן העלון יצא בעמוד הישן

תודה לכל אלו שהתעניינו ונתנו לי מילות חמות על העלון

נשמח לתגובות הארות הערות ותשובות, וכן לקבלת העלון במייל Hrfishel@gmail.com